

1. fejezet

Mit foglal magában a vállalkozás (vállalat) és társaság fogalma?

Szikora Veronika

A magyar társasági jogalkotás kapcsolódása a német joghoz

Magyarország magánjoga Németország magánjogához több kapcsolódási ponton köthető, jogrendszerünk közös dogmatikai alapokon nyugszik. A két ország földrajzi közelsége mellett történelmi eseményeinkben több metszéspont mutatható ki, amelyek a jogrendszerünkben is nyomot hagytak.

A magyar társasági jog – német mintára – a 19. században alakult ki, és ezt követően is jelentős volt a német hatás. A társasági jog magyarországi fejlődése a második világháború okozta válság következtében a megszokott pályáról lelépve másfajta ívet követett, a szocialista politika és ideológia éveiben egy „törvényen kívüli állapot” jellemezte a társasági jogi létet.

A német társasági jognak nincs átfogó jogtörténete. Ez több okra vezethető vissza, többek között a társasági jogi irodalom egy történelmen kívüli vonzatán alapul, illetőleg maga a vállalkozás/társaság fogalmának kialakítása sem tekinthető egyértelműnek. A mai értelemben vett társasági jog tudományának művelése és értelmezése jelentősen átalakult. Megjelenése alapvetően a 19. századra vezethető vissza (korábban is alakultak már társasági formációk, de a társasági jog mint körülírható fogalom még nem létezett), de a 20. században differenciálódott és érte el mai jelentését, jelentőségét.

Hazánkban hosszú évekig létezett elkülönült kereskedelmi törvény. Az Apáthy István nevével fémjelzett Kereskedelmi Törvény (1875. évi XXXVII. tc.)¹ magánjogunk talán legfontosabb tételes jogi alko-

¹ 1875. évi XXXVII. törvénycikk, Kereskedelmi törvény (Kt.) (hatálybalépés: 1876. január 1.).

tásának tekinthető a 19. században. A Kereskedelmi törvénykönyvünk a német Kereskedelmi Kódex (ADHGB) befolyása alatt állt. Az ADHGB a különböző érdekek kompromisszumaként jött létre, és ez kihatott a törvényre, a Kereskedelmi Törvény a nagy „német előd” példájára született meg. (BURGER 2001, 52–53.)

A társasági jog elsősorban gyakorlati jog, de ezzel egyidejűleg egy magas színvonalon kimunkált dogmatikát igényel, amely mögött a német jogban egy több mint százéves gyakorlat és szakirodalom áll. A kutatások során azt kellett megállapítanunk, hogy ez a biztos alapokon nyugvó elmélet nem azonos szinten kimunkált a magyar társasági jogban. A jogtudomány is inkább gyakorlatiasabb szempontú, amely megmutatkozik abban is, hogy művelői mindenekelőtt a jogalkotásra és a joggyakorlat problémáira koncentrálnak.

A német jogirodalomban elmélyülve olyan művekkel találkozhatunk, amelyek hozzájárulnak a „jogrend egységéhez”, a társasági jog elméleti és gyakorlati egybeforrottságához.

Sárközy Tamás számos munkájában foglalkozik a német társasági joggal, annak dogmatikai hátterével. A német társasági jogi intézményekkel kapcsolatban levont következtetéseket, összefüggéseket, összeggzéseket a magyar társasági jog kimunkálása és fejlesztése során hasznosítja.²

A „társaság” fogalmának eltérő megközelítésű (magyar és német) szemlélete

A társaság fogalma és fogalomköre német dogmatikájának a magyar társasági joggal való párhuzamba állítása e fejezet keretein belül nem felvállalt cél.

A „társaság” eltérő tartalmát fedezhetjük fel, ha összevetjük a német és a magyar értelmezést. A német jogban gyakran szűkebb és tágabb értelemben vizsgálják a társaságokat. Alapvető szemléletbeli különbséget láthatunk a német joghoz viszonyítva. A mai magyar társasági jog inkább a gyakorlati életben előforduló, pragmatikus szemléletű kutatásokat mutat fel, mint inkább dogmatikai elemzéseket, a gazdasági (kereskedelmi) társaságok felől közelíti meg a „társaság” fogalmát. Sőt! Bizonyos álláspontok szerint a személyegyesítő és tőkeegyesítő társaságok német szemszögű elhatárolása ma már csak történetiségében érhető tetten, és inkább csak

² Így lásd például a következő munkákban: SÁRKÖZY 1985.; 1990.; 1991.; 1993a.; 1993b.; 1994.; 1997.; 1998.; 1999.; 2001a.; 2001b.; 2003a.; 2003b.;

arra jó, hogy hozzásegít egyes jogszabályok háttérének a megértéséhez. (FAZEKAS et al. 2001, 25.; BARTA et al. 2016.)

Más vélemények szerint a termelési tényezők megszervezésének oldaláról kell megközelíteni a kérdést, és ennek megfelelően a személyegyesítő (tevékenységegyesítő) és a tőkeegyesítő társaság megkülönböztetés alkalmazható (KISFALUDI 1996, 24.).

Németországban a polgári jogi társaság a társaságok alaptípusa, amelyre nemcsak a társasági jog szerves részeként, hanem alapvető intézményként is tekintenek. Ezzel ellentétben hazánkban nem kap ilyen elismerést a magyar társasági jogrendszerben ritkán emlegetett társasági forma. Fontos megemlítenünk, hogy a társasági jog nem csupán a gazdasági társaságok joga!

A német alaptörvény – mint kiindulópont

Elsőként a német alaptörvény (*Grundgesetz*) vonatkozó rendelkezéseire kell hivatkoznunk, amennyiben a társaságok elhelyezése érdekében a német társasági jog forrásait vesszük szemügyre. Az egyesülési szabadság nem korlátozódik a szűkebb értelemben vett egyesületek létrehozására, erre a következtetésre juthatunk az egyesülési szabadság általános megfogalmazásából.³

A német alaptörvényben a jogi szabályozást rendező és kommentáló német jogtudomány a társaság fogalmában egyesíti a személyegyesüléseknek egyesület (*Verein*) és társaság (*Gesellschaft*) névvel jelölt formáit. Az alaptörvény fenti két alapvető kategóriájából pedig a személyek egyesülésének/szövetkezésének valamennyi nevesített, külön törvényben megtalálható formája levezethető.

A német alaptörvényben megjelölt egyesület és társaság a német személyegyesületi jog két alapvető rendszerének alapját képviseli, dogmatikai szempontból a különböző személyegyesületi formák ezekre az alapvető intézményekre vezethetők vissza. A személyegyesülések körét – a testületeket ellenpólusként állítva – leszűkítve vizsgálja. A különbséget jól érzékeltetik a tagokat jelentő eltérő megnevezések, a személyegyesüléseknél a *Gesellschafter*, a testületeknél a *Mitglied*.

³ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (GG) 9. § (1) bekezdés.

A társaság (Gesellschaft)

A társaság – a BGB normaszövege szerint⁴ – személyek társasági szerződés alapján létrejövő olyan egyesülése, amelyben „a tagok arra kötelezik magukat, hogy kölcsönösen elősegítik valamely közös cél elérését, különösen pedig teljesítik a megegyezett hozzájárulást”.⁵ Mint az a névből is következik, a személyegyesítő társaságoknál a társaság tagjainak a személye áll a tagsági viszony középpontjában, főképpen a személyes jelleg a meghatározó: a kitűzött cél megvalósításáig a tagok összefognak, együttműködnek, és ehhez kapcsolódva, személyüket tekintve egymáshoz kötöttek.⁶ A létrejövő társaság tehát a tagjainak az összességét jelenti, nem pedig egy teljesen újonnan létrejövő jogi személyt. Amennyiben a társaság rendelkezik valamilyen vagyonnal, akkor ez a társaság tagjai osztatlan közös tulajdonának minősül (*Gesamthandseigentum*).

Sárközy Tamás megállapítja, hogy tulajdonképpen a *Gesamthand* társaságok mögött mindig a tagok közössége áll, vagyis úgynevezett „másodlagos, függő jogképességről” beszélhetünk (SÁRKÖZY 1985, 111.), és utal a polgári jogi társaság *Gesamthand* jellegére, a tulajdonközösség sajátos kötőerejére, amely erősebb szervezettséget feltételez, „mintegy csonka jogképességet (*Gemeinschaft zur gesamten Hand*) biztosít”. (SÁRKÖZY 2001, 29.)

Emiatt is hívják a személyegyesítő társaságokat „*Gesamthand* közösségeeknek” (*Gesamthandsgemeinschaften*), amely egy sajátos társasági jogi közös tulajdont hordoz magában (ANTAL 1998, 93–98.; SZIKORA 2006, 81–95., 101–106., 138., 159., 165.).

A társaság tagjai látják el az üzletvezetést, képviselik a társaságot, és személyesen is felelnek a társaság kötelezettségeiért. Az előbbi tulajdonságok logikusan fejeződnek ki abban, hogy a társasági jogviszony átruházásához szükség van a társaság összes tagjának hozzájárulására. A főszabály szerint egy személyegyesítő társaság bármely tagjának kilépésével megszűnik, azonban a társasági szerződésben ezt gyakran eltérően szabályozzák.

Az úgynevezett *Gesamthand* (együttes közösség, társasági közös tulajdon, osztatlan közös tulajdon) a germán történelemből eredeztethető intézmény; e régmúltból fennmaradt speciális tulajdoni forma a germán

⁴ BGB 705–740. §.

⁵ BGB 705. §.

⁶ A társaságról és az egyesületről, mint a két „prototípus” elhatárolásáról, részletesebben később szönlünk.

házközösségből fejlődött ki még a középkor elején. A *Gesamthand* lényege a következőkben rejlett: a családtagok, akik a családfő hatalma alatt álltak, közösséget alkottak. Ehhez a házközösséghez pedig hozzátartozott a család részére kiosztott földbirtok. Az apa halála után a fiúk továbbra is egyben tartották a földet, nem osztották fel maguk között, hanem együttesen rendelkeztek azzal. Így közöttük egyfajta „örököstársi közösség” (*Miterbengemeinschaft*) jött létre, amely kifelé is egységgént jelent meg. Ebből alakult ki a személyegyesítő társaságok sajátos „társasági közös tulajdona”, a *Gesamthand*, ahol is egy olyan dologi kötöttségű vagyonról van szó, amelyet a tagok a társasági cél eléréséhez bocsátottak rendelkezésre. A német szakirodalomban többen mélyrehatóan elemezték, régebbi és új tanok szerzőinek munkáit olvashatjuk a *Gesamthand* lényegéről.⁷ A *Gesamthand* római jogi eredetére is rámutatnak egyes szerzők (LIMBACH 2018, 17.).

A polgári jogi társaság (GbR) és a bejegyzett egyesület (eV)

A német Polgári törvénykönyv (BGB)⁸ mindkét alaptípust: a polgári jogi társaságot (GbR) és a bejegyzett egyesületet (eV) is szabályozza. Az összes többi társasági forma e két alaptípusból kidomborodó, további formációként kezelhető. A német terminológia a polgári jogi társaságra (GbR-re) visszavezethető társasági formákat személyegyesítő társaságoknak (*Personengesellschaften*), az egyesületre visszavezethető társaságokat pedig jogi személyeknek tekinti. (PREUSSER 2006, 9.)

Az egyesület (Verein)

Az egyesület, mint olyan korporatív csoportosulás, amelyre a tagok személyétől való teljes függetlenség a jellemző (tehát a tagok személyében bekövetkező változás nem érinti az egyesület létét), testületi jellegű, azaz meghatározott szervezettel rendelkezik.

⁷ Lásd: FLUME 1974.; FLUME, 1983.; PEIFER 2001.; ULMER 1998.; HOPT–HEHL–VOLLRATH 1996, 18., 20.; MITTEIS–LIEBERICH 1992, 57.; MEIER-HAYOZ–FORSTMOSER 2012, 60.; HUECK–WINDBLICHER 2003, 23.; WINDBLICHER 2013, 27.; KÜBLER 1998, 23.

⁸ Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896. (BGB).

Az egyesület és az arra visszavezethető társaságok jogi személyek, és a megfelelő jegyzékbe történő bejegyzéssel keletkeznek. E társaságok tehát egy, a társaság tagjaitól teljesen elkülönült jogi személyiséggel rendelkeznek. Ennek a következménye, hogy a társaság vagyonának ez esetben maga a társaság a tulajdonosa. A társaság hitelezői számára is elsősorban ez a vagyontömeg jelenti a fedezetet a követeléseik teljesítésére. A társaság számára szervek állnak rendelkezésre, amelyekben a társaság tagjain kívüli személy is láthat el feladatot. A jogi önállóság következménye az is, hogy a társaság tagjainak változása a legtöbb esetben nem okoz problémát, ugyanis a társasági tagsággal együtt járó jogok átruházása minden további nélkül lehetséges, és így akár a tagok teljes cseréje sincs hatással a társaság létezésére.

Az egyesület jogképes, illetve jogképességgel nem rendelkező (*rechtsfähiger/nichtrechtsfähiger Verein*) (KRAFT–KREUTZ 2000, 4.), célja szerint pedig „eszei céllal” (*Idealverein*) vagy gazdasági haszonszerzési céllal (*wirtschaftlicher Verein*) alakuló formációban működhet.⁹

A jogtudomány és a joggyakorlat a BGB előbb leírt rendelkezését elhibázottnak tartja, és a nem jogképes egyesületeket továbbra is jogképesként igyekszik kezelni (KRAFT–KREUTZ 2000, 4.).

A társaság fogalomkörének értelmezése (szintjei)

A társaság fogalmát (szűk értelemben) a következőképpen adhatjuk meg: a társaság olyan magánjogi személyegyesülés, amelyet egy közös cél érdekében hoznak létre egy jogügylettel, a társasági szerződéssel. (PREUSSER 2006, 5.)

A társasági jog (*Gesellschaftsrecht*) fogalmának meghatározása több szerzőnél azonos tartalmi elemekből áll, amely szerint a társasági jog a magánjogi személyegyesülések joga, amelyek egy meghatározott közös cél elérése érdekében jogügyleti úton jönnek létre (SCHMIDT 2002, 1.; WIEDEMANN 1988, 3.; STEDING 1997, 28.; PAPP 2002.).

Négy fő jellemzőből formálódik a társaság fogalmának fenti meghatározása:

- a társasági jog része a magánjognak;
- személyegyesülés;

⁹ BGB 21–79. §.

- közös cél szükségessége;
- szerződéssel alapítható.

A definíció szerint a tágabb értelemben vett társaság magában foglalja a testületileg szervezett jogi személyeket is (mint például bejegyzett egyesület, rt.). Ettől határolható el a szűkebb értelemben vett társaság, azaz a személyegyesítő társaság (KÜBLER 1998, 1.).

A társaságok tehát több személy egyesülésével jönnek létre.¹⁰ Főszabály szerint lényegtelen, hogy a tagok természetes vagy jogi személyek. Az egyéni vállalkozás és az alapítvány ennek megfelelően nem számít gazdasági társaságnak a hiányzó személyegyesülési jelleg miatt.

A gazdasági társaságok célorientált szervezetek. A választott cél főszabály szerint bármiféle közös cél lehet. Egy dologra vonatkozó közös tulajdon azonban nem hoz létre társaságot, csupán egy tisztán jogi közösséget. Ilyen esetben csak akkor jönne létre társaság, ha az adott dolgot valamilyen további közös cél érdekében akarnák felhasználni, vagy a tulajdonosok nyilatkozatot tennének, hogy a tárgyat egy társaság keretei között szándékozzák tartani, illetve kezelni.

A társaságok személyek szabad elhatározása eredményeképpen létrejött szervezetek. Ez az elem hiányzik például a hagyatéki közösség esetében, hiszen az örökösök között ebben az esetben közösség a törvény erejénél fogva keletkezik.

A társaság fogalmának szűkebb és tágabb értelmezése

A társaságok rendszertani elhelyezkedését német jogirodalomban fellelhető források alapján két aspektus szerint mutatjuk be: jogforrási háttérbe ágyazva, illetőleg – amely jelen fejezet alapját képezi – teoretikus megközelítésben.¹¹

A német társasági jogban a társaságok vizsgálata leggyakrabban a szűkebb és tágabb értelmezésre támaszkodik. Tágabb értelemben véve társaságként jelölnek meg minden magánjogi cél-egyesülést (*Zweckvereinigungen*),

¹⁰ Az alapelvi szintű szabály alól két kivétel van, az egyszemélyes *GmbH* és az egyszemélyes *AG*.

¹¹ Magyar szerzők tollából különböző szempontok szerinti rendszerben ismerhetjük meg a német társasági jog rendszerét. Például: FARKAS et al. 2009, 492–497.; SÁNDOR 1989, 689–696.; PAPP 2002.; BERKE et al. 2004, 39–50.; SÁRKÖZY 2001b, 28–32. Jelen bemutatásunk a német forrásokra támaszkodik.

szűkebb értelemben ezzel szemben csak azokat, amelyek a tagok személyétől függenek (személyegyesítő társaságok), és a személyes kötődés alapján állnak fel.

Minden más szervezet (kiemelve az egyesületet) csak tágabb értelemben véve tekinthető társaságnak. Karsten Schmidt szerint ez a megkülönböztetés annyiban nem indokolatlan, hogy a személyegyesítő társaságok jellegüket és szerkezetüket tekintve önálló csoportot képeznek a társasági jogban. Véleménye szerint azonban a megkülönböztetés tartalmi szempontból aggályos, ugyanis azt mondja, hogy alapjában véve a társasági jogba nemcsak a szó szoros értelmében vett társaságok tartoznak, hanem az egyesülések és velük együtt a tőkeegyesítő társaságok és a szövetkezetek is. (SCHMIDT 2002, 45.)

A társaság szűkebb értelmezése

A *társaság* megfogalmazásának nem ez az egyetlen lehetséges módja. A BGB definíciója tulajdonképpen csak a legszűkebb értelemben vett társaságot, nevezetesen a polgári társaságot határozza meg. Eszerint a polgári jogi társaság (pjt.) a személyegyesülések olyan típusa, amely két vagy több személy valamilyen közös cél elérése érdekében történő társulásával jön létre, és amelynek nincs testületi szervezete. A BGB 705–740. §-ai által szabályozott polgári jogi társaság különleges helyet foglal el a társasági jog rendszerében, mivel minden, személyek által alkotott társaság alap-típusát képezi.

A szűkebb értelemben vett társaságokhoz a személyegyesítő társaságok tartoznak (polgári jogi társaság, közkereseti társaság, betéti társaság és csendes társaság).

A társaság tágabb értelmezése

A társaság kifejezést általában és a jogi terminológiában is többféleképpen használják. Jelen esetben a társaságot (mint átfogó fogalmat) minden – a későbbiekben is megemlítendő – magánjogi személyegyesülésre értjük (EISENHARDT 2005, 1.).

Steding (1997, 28.) szerint a társasági jog a magánközösségek – személyegyesülések (*Personenvereinigungen*) – joga. A társaságok jogügyleti

megállapodással – társasági szerződés *Gesellschaftsvertrag* által – egy meghatározott közös cél elérése érdekében jönnek létre. Ezen társaságok szerkezetének uralkodó jellegzetessége a közös célkövetés.

Hopt is ezt a fogalmat erősíti meg: társaságnak tekintünk minden, egy közös cél elérése érdekében, jogügylettel alapított, magánjogi személyegyesülést. A társasági jog az így körülhatárolt társulásoknak, „kapcsolatoknak” a joga (HOPT–HEHL–VOLLRATH 1996, 15.). Amennyiben tág értelemben vesszük a társaság fogalmát, akkor ezalatt azt a viszonyt kell értenünk, amely személyek közös célon és szabad akaraton nyugvó tömörülése. Így a személyegyesítő társaságok (társaságok szűkebb értelemben) és az egyesületek is idetartoznak. Ezeket az elhatárolásokat szükségesnek tartják, még akkor is, ha nem teljesen egyértelműek (egységesek). Abban az esetben, ha ehhez kétség fér, úgy ezt a megkülönböztetést kiterjesztően szokás értelmezni (MAIBERG 1990, 2.; STEDING 1997, 85.).

Wiedemann is hasonló tartalmi elemekkel adja meg a fogalmat: a társaság a magánjog olyan szabadon létesített személyegyesülése, amelyet a tagok közös cél érdekében hoztak létre. A német társasági jog magában foglalja azon joganyagok halmazát, amely a magáncélközösségek jogának is nevezhető. (WIEDEMANN 1988, 5.)

Hohloch (1997, 9.) sem szakad el német jogtudós társainak a fentebb leírt fogalmaitól: a német társasági jog a magánjog része, de nem az egyes személyek érdekeit, hanem a közösségek, illetve az ezen az összefogáson belüli egyes személyek jogait és kötelezettségeit szabályozza. Azonban nem minden közösség társaság. Ez a fogalom csupán az olyan magánjogi személyegyesüléseket foglalja magában, amelyeket egy meghatározott közös cél elérésére jogügylettel alapítottak.

Ezekhez a társaságokhoz (személyegyesülésekhez) számítják:

- a polgári jogi társaságokat, amelyet a BGB szabályoz;
- a HGB-ben szabályozott kereskedelmi társaságokat:
 - a közkereseti társaságot (OHG),
 - a betéti társaságot (KG),
 - a csendes társaságot (StG);
- az egyesületeket, mint testületileg szervezett szövetségeket, amelyekhez tartoznak:
 - a jogképes és nem jogképes testületek,
 - a következő kereskedelmi társaságok (tőketársaságok), amelyeket különböző törvények szabályoznak:
 - részvénytársaság (AG),

- betéti részvénytársaság (KGaA),
- korlátolt felelősségű társaság (GmbH),
- kölcsönös biztosító egylet (VVaG),
- bányajogi társaságok (*Bergrechtliche Gewerkschaft*).

A szövetkezetek (*Genossenschaft*, *eG* vagy *Gen*) a tőketársaságokkal szemben sajátos jellegűek. Ezek a nem kereskedelmi társaságokhoz sorolandó kevert formák. Ennek ellenére jogi személyek és testületi jogokkal rendelkeznek.¹² (MAIBERG, 1990, 2.)

Tágabb értelemben szintén társaságnak tekinthető bármely kereskedelmi, üzleti tevékenységet folytató vállalkozás. Így már a BGB-ben megfogalmazott pjt. (*BGB-Gesellschaft*) mellett a társaság fogalmi körébe tartoznak az egyéb, polgári jogi társaságon kívüli személyegyesítő társasági formák (KG, OHG, stG), valamint a tőkeegyesítő társaságok is (AG, GmbH, KGaA).

Westermann úgy fogalmaz, hogy akkor beszélhetünk a legtágabb értelemben vett társaságról, amikor a személyek minden olyan szabad, magánjogi szerződés alapján történő összefogásáról van szó, amelynél nem számít, hogy jogilag mennyire önálló a benne összefogott emberek személye, illetve vagyona, valamint az, hogy az elérni kívánt cél mire irányul: haszonszerzésre vagy valamilyen egyéb célra (WESTERMANN 1994, 1.). Következésképpen, ebben az értelmezésben a lényeg a személyek

¹² A bejegyzett szövetkezetek (*eingetragene Genossenschaft*, *eG*) nem csekély gazdasági jelentőségű, különleges vállalkozási formák, a gazdasági élet különböző területein fordulnak elő. A szövetkezeti törvény (*GenG*) 1. §-a alapján nem önállóan közvetlen jövedelmi célokat követnek, hanem nem zárt taglétszám mellett tagjaik számára a közösségi üzletvitel segítségével a jövedelem megszerzését vagy a gazdaság támogatását szolgálják. A szövetkezeti jog régóta egy önálló speciális területté fejlődött a társasági jogon belül. Abból a különös célkitűzésből, amely azoktól, mint személy- vagy tőkeegyesítő kereskedelmi társaságoktól, de ugyanúgy az egyesületeknél és a *BGB-G*-nél lehetséges eszmei céloktól alapvetően különbözik. Ezekből eltérő jogi struktúrák következnek, amelyek helyes megértése érdekében a szövetkezeti személy fejlődéstörténetbeli és mindenekelőtt gazdasági sajátosságaiban és ismertető jegyeiben való elmélyülés szükséges, amelyet itt – sem általánosan előrevetítve, sem röviden összegezve – nem lehet megvalósítani. Lásd még: PAULICK 1956.; SCHUBERT–STEDER 1989.; LANG–WEIDMÜLLER 1988.; továbbá néhány társasági jogi tanulmányban a „szövetkezetéről” szóló fejezeteket, például: GRUNEWALD 2002, 393–402.; HOPT–HEHL–VOLLRATH 1996, 286–287.; KRAFT–KREUTZ 2000, 389–392.; SCHMIDT 2002, 1259–1271.

társaság keretében történő összefogásában rejlik. Emiatt lehet a testületek (*Körperschaften*) másik két nagy típusát, az egyesületeket (*Vereine*) és a szövetkezeteket (*Genossenschaften*), valamint az egyes területek speciális típusait (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) is – a legszélesebb értelemben véve – társaságnak tekinteni.

Az előbbiekhöz hasonlóan, Klunzinger is a testületeket (*Körperschaften*) tekinti a személyegyesítő társaságok mellett a legtágabb értelemben vett társaságok másik nagy csoportjának. E kettő mellett a harmadik kategóriába olyan külön típusokat sorol, amelyek azért nem tartoznak az előzőek egyikébe sem, mert e harmadik csoport bizonyos, a jog által szabályozott területek speciális megjelenési formáit öleli fel (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*).

Wank a legtágabb értelemben vett társaságoknak alapvetően három nagy csoportját különbözteti meg: a személyegyesítő társaságokat (*Personengesellschaften*), a testületeket (*Körperschaften*) és az „egyes területek speciális formáinak” (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) gyűjtőcsoportját. Mindegyik osztály együttes jellemzője, hogy tagjaik az adott társasági forma létrehozásával valamilyen közös cél elérése érdekében alakítanak ki maguk között tartós kapcsolatot. Az elhatárolás lényege tulajdonképpen abban rejlik, hogy a társaság mennyire különül el tagjaitól. (WANK 1996, 7–8.)

Láthatjuk, hogy a „társaság” (*Gesellschaft*) definiálásakor a lényegi pontokban megegyeznek a különböző jogtudósok fogalmai. A társaságok besorolásakor azonban megfigyelhetünk különbségeket, például Karsten Schmidt a személyegyesítő társaságokhoz (GesBR, OHG, KG, StG) sorolja – mint „különtípusokat” – a *Partnerschaft*, a *Partenreederei* és az *Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung* (EWIV) formákat is (SCHMIDT 2002, 1281.).

Egy általános társaságfogalom megalkotása

Mindezek tudatában, ha egy minden társaságra érvényes társasági fogalmat szeretnénk meghatározni, akkor ehhez elsőként a „közös nevezőt” kell megtalálni. Azokat az ismertető jegeket kell összegyűjteni, amelyek a számos különbség ellenére valamennyi társasági típusra jellemzőek. Ezeket egybevéve Kraft és Kreutz (2000, 1.) szerint ekképpen lehetne definiálni

„általában véve a társaságot”: „a társaság minden olyan magánjogi jogügyleten alapuló személyegyesülés, amely valamely közös cél elérésére jött létre”. Ebből a megfogalmazásból is kiderül, hogy a valamennyi társaságot felölelő társasági definíció három fogalmi elemből tevődik össze (STEDING, 1997, 64.):

- több személy összefogása (személyegyesülés);
- amely magánjogi jogüggyellett jön létre (magánjogi jogügylet mint jogalap);
- valamely közös cél elérése, megvalósítása érdekében (közös célkövetés).

Ezek a lényegi jellemzők ugyanis valamennyi – tag értelemben vett – társasági formára igaznak mondhatók, az egyes típusok specifikumait a rájuk vonatkozó konkrét szabályok határozzák meg.

A társasági formáknak a társaság fogalmának szélesebb értelemben vett meghatározásán alapuló sokszínűsége azt eredményezi, hogy a társasági jog a mindennapi élet szinte valamennyi területén nagy jelentőségű. Számos karitatív, kulturális vagy akár sportegyesülés veszi igénybe manapság az összefogások társasági jogi formáit. Ezen túlmenően nagy a jelentősége a társasági jognak a gazdaság területén, ahol a személyegyesülések társasági jogi formáit az érdekszövetségek éppúgy használják, mint a nagyvállalatok. A gazdasági helyzet és a technika állása az egyes személyek társasággá történő összefogásait követeli meg azért, hogy az egyes gazdasági területek követeléseit érvényesíteni tudják. A növekvő tőkeigény, valamint a felelősség korlátozásának lehetősége úgy érvényesül, hogy azok a vállalkozások, amelyek az egyes személyek teljesítőképességét és a kockázatvállaló készségét túllépnék, társasági jogi összefogás keretében megvalósíthatók. (HOHLOCH 1997, 10.)

Társaságnak nem minősülő csoportok (szervezetek)

A társasági jog definíciója lehetővé teszi azt, hogy elhatároljuk a társasági jogot a többi jogterülettől. Amennyiben a definícióban szereplő fogalmi elemek bármelyike is hiányzik, már nem társaságról beszélünk. Ezért az ilyen szervezetek nem minősülnek társaságnak, és így nem a társasági jog keretén belül nyernek szabályozást.

Mindenekelőtt nem tartoznak a társaságokhoz:¹³

- A közjogi testületek (*Körperschaften des öffentlichen Rechts*)¹⁴ vagy közjogi szervezetek (*Organisationen des öffentlichen Rechts*).¹⁵
- A vizsgálódásunk szempontjából közömbös, hogy milyen további karakterrel rendelkeznek. Ezek nem egy magánjogi szerződésen, hanem valamely közhatalmi vagy közjogi aktuson/szerződésen alapulnak. Tekintet nélkül arra, hogy milyen jogi formát öltenek, nem tekinthetők társaságnak. Ilyenek például az állam, az egyházak, az egyetemek, a községek, a községi szövetségek, a kereskedelmi és iparkamarák, de még a víz- és gátszövetségek is.
- Idetartoznak az (önállóan tevékenykedő) közintézetek, az egészségbiztosítási pénztárak, az Országos Biztosítóintézet, a szakmai szövetkezetek, a rádióintézetek és az ipari és kereskedelmi kamarák, végezetül idetartozik néhány közalapítvány is (KÜBLER 1998, 1.; MAIBERG 1990, 2.). Mindezen szervezetek nem magánjogi, hanem közhatalmi aktus vagy közjogi szerződés útján jönnek létre.
- A közösségek (*Gemeinschaften*), illetve a BGB 741. és további szakaszai alapján az egyszerű jogközösségek sem társaságok, mivel a közös cél elérésére nem jogügyleti úton, hanem a törvény erejénél fogva jönnek létre. Ilyenek például a feltalálók közössége, a kincstalálás, a családi jogi közösségek (lásd a következő pontban) stb. Ezeknél hiányzik mind a jogügyleti alap, mind a közös cél elérésére való törekvés.
- A családjogi közösségek (*Familienrechtliche Gemeinschaften*), mint például a házasság, az örökbefogadás, bár jogügyleteken alapulnak és átfogó életközösségeket hoznak létre, nem egy meghatározott cél elérésére koncentrálnak. Ezek még akkor se számítanak társaságnak, ha jogügylettel alapították, mint ahogyan a házasságot vagy egy örökbefogadást, mivel ezek általában nem egy meghatározott cél elérésére irányulnak. Mindez természetesen nem zárja ki, hogy egy családjogi közösséghez tartozók között egyidejűleg egy társaság is alakuljon (*Ehegattengesellschaft*).

¹³ A felsorolás a következő szerzők műveiben található pontok egyesítése alapján született: KRAFT–KREUTZ: 2000, 8.; HOHLOCH 1997, 9.; KÜBLER 1998, 1.; HUECK 1991, 1–2.; KINDLER 2007, 190–91.

¹⁴ A közjog testületeinek a magánjogi személyegyesülésektől történő elhatárolása egyedi esetekben nehézségeket okozhat.

¹⁵ Ehhez még lásd: BGB 89. §.

- A házassági szerződés által keletkező vagyonközösség (*Gütergemeinschaft als ehevertraglicher Güterstand*): a házassági szerződéssel pusztán vagyoni jogi kapcsolat jön létre a házastársak között, amely pedig nem személyegyesülés.
- A házastársi életközösség (*die eheliche Lebensgemeinschaft, Ehe*). Itt szó sincs arról, hogy valamilyen cél elérése érdekében kötnek házasságot a felek, mivel a házasság célja az életközösség létrehozása. (HOPT–HEHL–VOLLRATH 1996, 15.)
- Az örökös-társak közössége (*Erbengemeinschaft, Miterbengemeinschaften*),¹⁶ mivel – leginkább a törvényes öröklés eseteiben – nem jogüggyellett alapították, nem szabad elhatározásból alakulnak, hanem a törvény erejénél fogva jöttek létre, és ezen túlmenően nem szabad akaratból létrejövő összefogásról van szó.¹⁷
- Az alapítványok (*Stiftungen*): ezek önállósult vagyontömegek, és nem minősülnek személyegyesüléseknek. Sem a magánjogi alapítvány, sem pedig a közalapítványok nem tekinthetők személyegyesüléseknek. Magánál az alapítványnál is hiányzik a személyi tömörülés, ezt egyedül az alapítványtevő akarata helyettesíti. Az alapítványok általában nyílt célokat követnek, mint például egy szociális probléma leküzdése, ezért az állam különleges védelmét élvezik. (MAIBERG 1990, 2.)
- Olyan kötelmi jogviszonyok, amelyek kölcsönös szolgáltatáscserén (*Leistungsaustausch*) alapuló szerződéssel keletkeztek, szintén nem tekinthetők társaságnak. A „csereszerződések” (*Austauschverträge*) útján létrejövő kötelmi jogviszonyok, mint amilyenek például az adásvétel, a bérlet vagy a munka- és szolgálati jogviszonyok, nem mutatnak személyegyesülést, és nem is valamely közös cél elérésére törekednek velük.

Irodalomjegyzék

ANTAL Gergely (1998): A polgári jogi társaság alapkérdései a német és a magyar jogban. *Magyar Jog*, 45. évf. 2. sz. 93–98.

¹⁶ Lásd a rá vonatkozó szabályokat a BGB 2032–2057. §§-ban.

¹⁷ Mivel az öröklés *ipso iure* bekövetkezik a halállal, a törvény erejével áll be, tehát nem jogüggyellett által és ráadásul nem is egy meghatározott közös célból alapítják az örökös-társak közösségét.

- BARTA Judit – HARSÁNYI Gyöngyi – MAJOROS Tünde – ÚJVÁRINÉ ANTAL Edit (2016): *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Budapest, Patrocínium.
- BERKE Barna – FAZEKAS Judit – GADÓ Gábor – KIRÁLY Miklós – KISFALUDI András (2004): *Európai társasági jog*. Budapest, KJK-Kerszöv.
- BURGER László (2001): A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban. *Polgári jogi tudományos diákkör évkönyve ELTE 1999/2000*, 1. évf. 1. sz. 39–53.
- EISENHARDT, Ulrich (2005): *Gesellschaftsrecht*. 12. Aufl. München, C. H. Beck.
- FARKAS Csaba – JENOVAI Petra – NÓTÁRI Tamás – PAPP Tekla (2009): *Társasági jog*. Szeged, Lectum.
- FAZEKAS Judit – HARSÁNYI Gyöngyi – MISKOLCZI BODNÁR Péter – ÚJVÁRINÉ ANTAL Edit (2001): *Magyar társasági jog*. Miskolc, Novotni – Lícium Art.
- FLUME, Werner (1974): Gesamthandsgesellschaft und juristische Person. In BAUR, Fritz – ESSER, Josef – KUBLER, Friedrich – RAISER, Ludwig – STEINDORFF, Ernst Hrsg.: *Funktionswandeln der Privatrechtsinstitutionen, Festschrift für Ludwig Raiser*. Tübingen, Mohr Siebeck. 27–56.
- FLUME, Werner (1983): Gesellschaftsrecht und Gesamthand. *Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht (ZHR)*, 177–207.
- GRUNEWALD, Barbara (2002): *Gesellschaftsrecht*. 5. Aufl. Tübingen, Mohr Siebeck.
- HOHLOCH, Gerhard (1997): EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland. In HOHLOCH, Gerhard Hrsg.: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht*. Herne–Berlin, Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis.
- HOPT, Klaus J. – HEHL, Günther – VOLLRATH, Hans-Joachim (1996): *Handels- und Gesellschaftsrecht*. München, C. H. Beck.
- HUECK, Götz – WINDBLICHER, Christine (2003): *Gesellschaftsrecht*. 20. Aufl. München, C. H. Beck.
- KINDLER, Peter (2007): *Grundkurs Handels- und Gesellschaftsrecht*. 2. Aufl. München, C. H. Beck.
- KISFALUDI András (1996): *A társasági jog*. Budapest, Alfa.
- KOCH, Ulrich (1987): Die Entwicklung des Gesellschaftsrechts im Jahr 1986. *Neue Juristische Wochenschrift*, No. 40. 2483–2494.
- KRAFT, Alfons – KREUTZ, Peter (2000): *Gesellschaftsrecht*. 11. Aufl. Neuwied–Kriftel–Berlin, Luchterhand.
- KÜBLER, Friedrich (1998): *Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen. Ein Lehrbuch*. 5. Aufl. Heidelberg, Müller.

- LANG, Johann – WEIDMÜLLER, Ludwig (2016): *Genossenschaftsgesetz: GenG. Gesetz, betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften. Mit Erläuterungen zum Umwandlungsgesetz*. 38. Aufl. Berlin, De Gruyter.
- LIMBACH, Francis (2018): *Gesamthand und Gesellschaft: Geschichte einer Begegnung*. Tübingen, Mohr Siebeck.
- MAIBERG, Hermann (1990): *Gesellschaftsrecht*. 7. Aufl. München–Wien, Oldenbourg. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783486783148>
- MEIER-HAYOZ, Arthur – FORSTMOSER, Peter (2012): *Schweizerisches Gesellschaftsrecht*. 11. Aufl. Bern, Stämpfli Verlag. [Újabb kiadása: MEIER-HAYOZ, Arthur – FORSTMOSER, Peter – SETHE, Rolf (2018): *Schweizerisches Gesellschaftsrecht – Mit neuem Firmen- und künftigem Handelsregisterrecht und unter Einbezug der Aktienrechtsreform*. Bern, Stämpfli Verlag.]
- MITTEIS, Heinrich – LIEBERICH Heinz (1992): *Deutsche Rechtsgeschichte*. 19. Aufl. München, C. H. Beck.
- PAPP Tekla (2002): Rövid bevezetés a német társasági jogba. *Jogelméleti Szemle*, 3. évf. 3. sz. Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/papp11.html> (A letöltés dátuma: 2018. 08. 02.)
- PAULICK, Heinz (1956): *Das Recht der eingetragene Genossenschaft*. Heidelberg, C. F. Müller.
- PEIFER, Karl-Nikolaus (2001): Der BGH und die GbR mbH – Rückschlag oder Fortschritt auf dem Weg zum Verständnis der Gesamthand? *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht*, Vol. 4, No. 5. 193–202.
- PREUSSER, Julia (2006): *Gesellschaftsrecht*. 2. Aufl. München, Rudolf Haufe.
- SÁNDOR Tamás (1989): A társasági jog alapjai az NSZK-ban. *Állam- és Jogtudomány*, 31. évf. 3–4. sz. 682–756.
- SÁRKÖZY Tamás (1985): *A jogi személy elméletének átalakulása, Vizsgálódás a szervezetek komplex jogalanyiságáról*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SÁRKÖZY, Tamás (1990): Über die drei Grundgesetze des ungarischen Gesellschaftsrechts, *Versicherungsrecht (VersR)*, Vol. 41. 449–453.
- SÁRKÖZY, Tamás (1991): Unternehmens- und Eigentumsrecht im Wandel zur Marktwirtschaft: Das neue ungarische Gesellschaftsrecht. In *Konzerne d. Ostens*. Baden-Baden, Nomos. 83–114.
- SÁRKÖZY Tamás (1993a): A szövetkezetek társaságokká való alakulásáról. *Gazdaság és Jog*, 1. évf. 2–3. sz. 38–40.
- SÁRKÖZY Tamás (1993b): Társasági jogunk strukturális kérdéseiről. *Gazdaság és Jog*, 1. évf. 1. sz. 3–6.

- SÁRKÖZY Tamás (1994): Gazdasági jogunk fejlődési lehetőségei. *Gazdaság és Jog*, 2. évf. 7–8. sz. 3–12.
- SÁRKÖZY, Tamás (1997): Ungarisches Gesellschaftsrecht. In EISELBERG, Maximilian Hrsg.: *Gesellschaftsrecht in Europa*. Wien, Manz. 132–135.
- SÁRKÖZY Tamás (1998): A gazdaság joga, mint az Európai Unióhoz való csatlakozás hajtóereje. *Gazdaság és Jog*, 6. évf. 7–8. sz. 9–16.
- SÁRKÖZY Tamás (1999): A Kereskedelmi Törvény esetleges koncepciója. *Gazdaság és Jog*, 7. évf. 4. sz. 3–6.
- SÁRKÖZY Tamás (2001a): *A magyar társasági jog Európában. A társasági és a konszernjog elméleti alapja*. Budapest, HVG-ORAC.
- SÁRKÖZY Tamás (2001b): Jogképesség, illetve jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében. *Jogtudományi Közlöny*, 56. évf. 1. sz. 1–10.
- SÁRKÖZY Tamás (2003a): Szervezetrendszerek és a polgári jogi jogalanyiség a társasági-egyesületi és az alapítványi jogban. *Gazdaság és Jog*, 11. évf. 9. sz. 31–37.
- SÁRKÖZY Tamás (2003b): A magyar vállalati jog és az európai jogharmonizáció. In CZUCZAI Jenő szerk.: *Jogalkotás, jogalkalmazás hazánk EU-csatlakozása küszöbén*. Budapest, CompLex. 121–128.
- SCHMIDT, Karsten (2002): *Gesellschaftsrecht*. 4. Aufl. Köln–Berlin–Bonn–München, Heymann.
- SCHUBERT, Rolf – STEDER, Karl-Heinz (1989): *Genossenschaftshandbuch*. Berlin, Erich Schmidt.
- STEDING, Rolf (1997): *Gesellschaftsrecht: Grundzüge*. 1. Aufl. Baden-Baden, Nomos.
- SZIKORA Veronika (2006): *A német társasági jog alapvető kérdései*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- ULMER, Peter (1998): Die Gesamthandsgesellschaft – ein noch immer unbekanntes Wesen? *Archiv für die civilistische Praxis*, Vol. 198, No. 2/3. 113–151.
- WANK, Rolf (1996): *Personengesellschaftsrecht*. Neuwied–Kriftel–Berlin, Luchterhand.
- WESTERMANN, Harry (1994): *Handbuch der Personengesellschaften (Gesellschaften, Steuerrecht, Arbeitsrecht, Sozialversicherungsrecht*. Band 1. Köln, Verlag Otto Schmidt.
- WIEDEMANN, Herbert (1988): *Gesellschaftsrecht*. 5. Aufl. München, C. H. Beck.
- WINDBLICHER, Christine (2013): *Gesellschaftsrecht*. 23. Aufl. München, C. H. Beck.